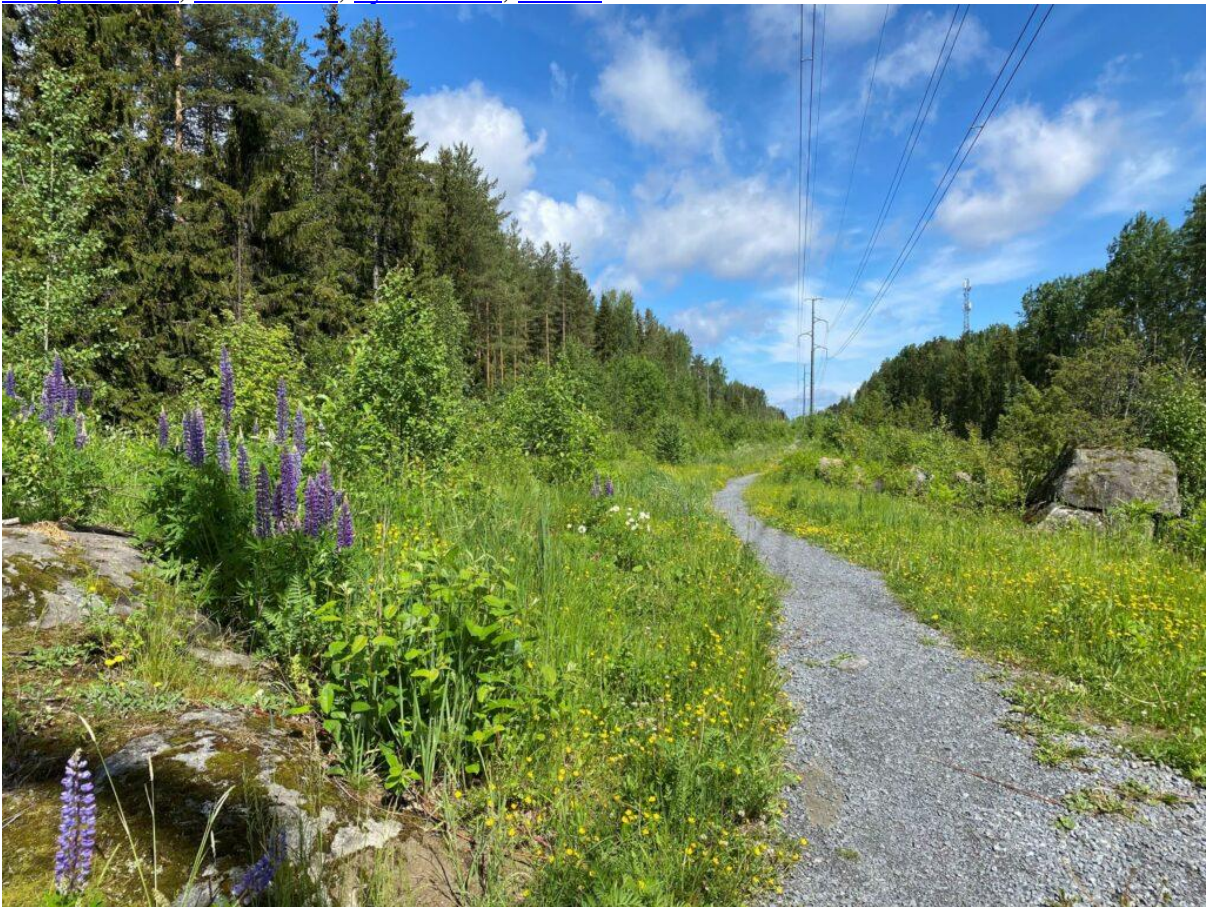

Hallinnollinen hyvinvointitieto ei tavoita asukaskokemusta

23.1.2023 / [Kaisa Hynynen](#) ja [Liisa Häikiö](#) / [Artikkelit](#), [Kestävä kaupunk kehitys](#) / [aluepolitiikka](#), [demokratia](#), [hyvinvointi](#), [Suomi](#) / 6 minuutiksi luettavaa

Kestävän yhteiskunnan ja hyvinvoinnin tavoittelu edellyttää asukastiedon tunnistamista ja mukaanottoa päätöksenteossa ja suunnittelussa. Tämä puolestaan vaatii ymmärrystä asukkaiden arjen yhteisöistä, osallisuudesta ja toimintamahdollisuuksista.

Kestävyysemurroksessa yhteiskunnan toimintajärjestelmien, kuten asumisen ja liikenteen tulee asettua ympäristön kantokyvyn rajoihin. Murroksen myötä [kestävän hyvinvoinnin turvaaminen](#) on muodostunut keskeiseksi yhteiskunnalliseksi tavoitteeksi. Hallinnollisesta näkökulmasta kestävä hyvinvointi korostaa osallisuutta, arkiympäristöjen merkitystä, hyvinvointia ja terveyttä edistäviä palveluita sekä vaikuttavaa päätöksentekoa.

Asiantuntijoiden tuottama hyvinvointitieto ohjaa tällä hetkellä suunnittelua ja päätöksentekoa. Miten asukastietoa voitaisiin nykyistä paremmin hyödyntää kestävästä hyvinvoinnin edistämisestä? Käsittelemme tätä kysymystä tässä kestävästä kaupunkikehitystä käsittelevän juttusarjan viimeisessä osassa.

Tekstimme pohjautuu kirjoitussarjan aiempien tekstien havaintoihin paikkaan kuulumisen, osallisuuden muotoutumisen ja arjen kestävien käytäntöjen merkityksestä asukasnäkökulmasta tarkasteltuna. Niiden kautta tunnistamme kestävästä hyvinvoinnin ulottuvuuksia asukaslähtöisesti.

Hyvinvointikertomus on hallinnollisen työskentelyn apuväline

Hyvinvointikertomus- ja suunnitelma on asiantuntijoiden tuottama ja hyödyntämä, strategiaa ja muita virallisia ohjelmia täydentävä asiakirja. Suomessa asiantuntijat keräävät erilaista hyvinvointitietoa kansallisten rekistereiden ja indikaattoreiden, kuten Terveystietokeskuksen ja hyvinvoinnin laitoksen THL:n, Kansaneläkelaitos Kelan ja Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanetin tuottamien tilastotietojen kautta.

Asiantuntijat tuottavat hyvinvointitietoa myös erilaisten yhteiskunnallisten ilmiöiden muutoksia kuvaavien barometriin, laajojen tutkimusten sekä terveyteen ja eri elämäntilanteisiin kiinnittyvien alueellisten tilastojen avulla.

Kuntien on lakisääteisesti seurattava ja raportoitava kuntalaisten elinoloista, hyvinvoinnista, terveydestä ja niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä. Kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma on suunnittelun, seurannan, arvioinnin ja raportoinnin työväline. Kerättävät hyvinvointitiedot ja laadittavat hyvinvointitavoitteet voi jokainen kunta itse määrittellä.

Hyvinvointisuunnitelmissa huomioidaan myös erilaisia kestävästä kehityksen tavoitteita. Esimerkiksi [Tampereella hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman](#) pohjana käytetään ns. Stiglitzin mallia, jossa hyvinvointia tarkastellaan kahdeksan eri hyvinvointivaroituksen kautta. Näitä ovat terveys, koulutus, henkilökohtainen toiminta ja työ, ympäristö, äänen saaminen kuuluville yhteiskunnassa, sosiaaliset yhteydet ja suhteet, aineellinen elintaso sekä turvallisuuden tunne. Suunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet jalkautetaan käytäntöön erityisesti lautakuntien palvelusuunnitelmissa.

Asukaslähtöinen ymmärrys hyvinvoinnista määrittäytyy epävirallisena ja epämuodollisena tietona, eivätkä asiantuntijat tunnista kokemustiedon luonnetta arjen käytäntöjen määrittäjänä.

Hyvinvointialueiden myötä syntyy myös uusi tiedon tuottamisen, käsittelyn ja tulkinnan taso. [Kansallisena tavoitteena](#) on yhtenäistää kuntien ja hyvinvointialueiden tiedon tuottamisen keinoja ja lisätä kansallista sekä alueellista vertailtavuutta väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yhdenmukaisilla toimenpiteillä.

Tähän kokonaisuuteen kytkeytyy uusi vähimmäistietosisältöasetus (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 29 §), jolla säädetään millaisia tietoja kuntien ja hyvinvointialueiden hyvinvointikertomusten ja –suunnitelmien tulee sisältää. Vähimmäistietosisältöasetuksesta tulee lakisääteisesti velvoittava vuoden 2023 aikana.

Herää kysymys, miten kansalaisten kokemustieto hyvinvoinnista täydentää tilastoja? Miten asukkaiden arjessa ilmenevä kestävä hyvinvointi ymmärretään ja huomioidaan hallinnollis-poliittisissa prosesseissa?

[Hyvinvointitiedon roolia tutkineiden](#) mukaan arkipäivän kokemuksiin perustuvia käsityksiä ei välttämättä aina ymmärretä tai hyväksytä oikeaksi tiedoksi hallinto- ja palvelujärjestelmässä. Tiedon keräämisen tavat eivät siis välttämättä tue hallinnossa toimivien ja asukkaiden yhteisen ymmärryksen muodostamista.

Asukaslähtöinen ymmärrys hyvinvoinnista määrittyy epävirallisena ja epämuodollisena tietona, eivätkä asiantuntijat tunnista kokemustiedon luonnetta arjen käytäntöjen määrittäjänä. Hallintolähtöiset hyvinvointikertomukset ja -suunnitelmat eivät nykyisellään tavoita asukkaiden arjen kokemuksia ja arjessa muodostuvaa hyvinvointitietoa.

Kestävän hyvinvoinnin edistäminen edellyttää ymmärrystä asukkaiden arjen yhteisöistä, osallisuudesta ja toimintamahdollisuuksista

Hyvinvointi on kokonaisuus, joka muodostuu yksilön suhteissa muihin ihmisiin ja yhteiskuntaan. [Kestävä hyvinvointi](#) tarkoittaa laajasti ymmärrettynä hyvää elämää kaikille maapallon kantokyvyn rajoissa nyt ja tulevaisuudessa. Kestävän hyvinvoinnin edistäminen merkitseekin hyvinvoinnin pohtimisen ajallista ja tilallista laajentamista.

Yhteiskunta muodostuu erilaisissa elämäntilanteissa olevista asukkaista ja asukkaiden, elinympäristön ja yhteiskunnallisten instituutioiden välisistä [suhteista](#). Siksi on tärkeää tarkastella ihmisten arkeen ja osallisuuteen vaikuttavia tekijöitä moniulotteisesti: pääsevätkö ihmiset osallisiksi omassa arjessaan ja laajemmin yhteiskunnassa, ja vahvistaako osallisuus heidän hyvinvointiaan?

Asukkaiden arjen ymmärtäminen tuo esiin, millaisia toimia tarvitaan uudenlaisten hyvinvointia edistävien ratkaisujen tueksi ja millaisia vaikutuksia niillä asukkaiden arjen tasolla voi olla.

Olemme tunnistaneet tutkimuksessamme useita asukkaiden arjesta nousevia, hyvinvointiin kytkeytyviä elementtejä. Tutkimuksemme mukaan yhteisöt ja yhteisyys muodostuvat ja eletään todeksi arjen käytännöissä.

Asuinalueen merkitys asukkaille syntyy paikantuneiden rutiinien ja arvostuksiin pohjautuvien valintojen kautta. Muun muassa luontoympäristöön, palveluihin ja liikkumiseen liittyvät arvostukset tuovat asukkaita yhteen ja [kiinnittävät osaksi omaa asuinalueetta](#).

Asukkaiden osallisuus ja toimijuus kiinnittyykin ensisijaisesti sosiaalisiin käytäntöihin ja arjesta nouseviin, jaettuihin kokemuksiin.

Asukkaiden kiinnittyminen asuinpaikkaan tapahtuu myös vuorovaikutuksessa paikallisten sosiaalisten verkostojen kanssa ja yhteisen toiminnan kautta. Tämä toteutuu muun muassa yhteisten paikkojen ja alueiden huolenpitona.

Asukkaiden osallisuus ja toimijuus kiinnittyykin ensisijaisesti [sosiaalisiin käytäntöihin ja arjesta nouseviin, jaettuihin kokemuksiin](#). Hyvinvoinnin ja kestävyuden näkökulmasta keskeistä on asukkaiden toimijuus ja tasa-arvoiset toimintamahdollisuudet. Tutkimuksemme

mukaan asukkaiden kestävyttä tukeva toimijuus toteutuu arjen rutiineissa ja esimerkiksi taloyhtiön yhteistoiminnassa ja päätöksissä.

Taloudelliset resurssit ja yhteiskunnalliset puitteet kuitenkin määrittävät arkeen ja yhteistyöhön kiinnittyvää toimijuutta. Toimijuuden kannalta [merkityksellistä on, miten asuinalueen ja yhteiskunnan rakenteet mahdollistavat ja tukevat kestäviä arjen ratkaisuja.](#)

Hyvinvoinnin ja kestävyuden voidaan nähdä siis olevan aina osa laajempaa kokonaisuutta, sillä asukkaiden sosiaaliset verkostot ja arjen käytännöt kytkeytyvät osaksi kunnallista, alueellista ja kansallista päätöksentekoa. Kestävän hyvinvoinnin edistäminen edellyttääkin asukasnäkökulman uudenlaista huomioimista ja kestävien ratkaisujen luomista.

Kestävä hyvinvointi muodostuu vuorovaikutteisena suhteena

Kansallinen kestävyysmurrosta edistävä ohjaus ja sääntely vaikuttaa asukkaiden arkeen. Asukkaiden arki vaikuttaa puolestaan kestävyysmurroksen toteutumiseen. Kestävän hyvinvoinnin keskiössä on asukkaiden mahdollisuus elää ekologisesti ja sosiaalisesti kestävää ja taloudellisesti turvattua arkea.

Peltolammille ja Multisiltaan sijoittuvan tutkimuksemme mukaan asukkaiden arkea ja yhteiskunnallista toimintaa määrittävät seuraavat ulottuvuudet: *ympäristö, palvelut, normit, resurssit, osallisuus ja tieto*. Asukkaan mahdollisuuksia määrittävät näiden ulottuvuuksien ja eri toimintatasojen eli asukkaan lähiverkostojen sekä alue-, kunta- ja valtiotason välinen vuorovaikutteinen suhde. Tätä vuorovaikutteista suhdetta ei aina tunnisteta suunnittelussa ja päätöksenteossa.

Alueellisesti paikantuva kokemustieto kertoo, miten asukkaat elävät ja toimivat asuinalueellaan. Asuinalueen sosiaaliset verkostot edistävät arjen sujuvuutta ja asukkaiden yhteistyö luo turvaa sekä toimintamahdollisuuksia alueelle.

Kestävän hyvinvoinnin edistämisen keskiössä ovat asukkaiden paikallisten tarpeiden, toiveiden ja olemassa olevien resurssien tunnistaminen.

Asukkaiden jaetut käsitykset ja merkitykselliset yhteisöt määrittävät myös asuinalueen identiteettiä, sosiaalisia suhteita ja erilaisia osallistumistapoja. Asukkaiden hyvinvoinnin kannalta merkittävä on saavutettava lähiluonto ja miellyttävänä koettu rakennettu ympäristö.

Tunnistimme myös, kuinka ulkoapäin tulevat alueelliset ja kunnalliset rakenteet sekä valtion ohjaus määrittävät asukkaiden arkea ja toimijuutta asuinalueella.

Asukkaiden hyvinvointia vahvistetaan lähipalveluilla, palveluiden saavutettavuudella ja luontokadon ehkäisyllä. Ulkoapäin tuleva julkinen sääntely ohjaa tulkintoja hyväksytyistä elämäntavoista ja asuinalueille kohdennetut tasapuoliset investoinnit luovat edellytyksiä arjen kestäväälle toimijuudelle.

Asukkaiden vaikutusmahdollisuuksien edistäminen mahdollistaa myös laajasti hyväksyttävien kestävien ratkaisujen tekemisen. Tärkeinä määrittyvät viestinnällisten ja yhteiskehittämisen keinojen tunnistaminen. Kestävän hyvinvoinnin edistämisen keskiössä ovat siis asukkaiden paikallisten tarpeiden, toiveiden ja olemassa olevien resurssien tunnistaminen.

Asukastieto osaksi kestävän hyvinvoinnin ymmärtämistä

Kestävä hyvinvointi on monitahoinen kokonaisuus, johon kytkeytyvät globaalit kehityskulut, kansallinen ohjaus, kunnallinen päätöksenteko, alueelliset erityispiirteet ja asukkaiden arki.

Suunnittelussa ja päätöksenteossa hyvinvointia on perinteisesti määritelty vajeiden ja tilastollisten mittareiden kautta. Hyvinvointiin kytkeytyvätkin keskeisenä eriarvoisuuden, yhdenvertaisuuden ja vallankäytön ulottuvuudet: kuka määrittää, mikä on tietoa ja miten sitä tulee tulkita.

Hallintolähtöisesti katsottuna asuinalueet ja asukkaat saatetaankin helposti tulkita pelkkinä toimenpiteiden kohteina.

Tilastolliset määreet ja hallintolähtöinen lähestymistapa eivät kuitenkaan pysty kattavasti tunnistamaan asukaskokemuksen moniulotteisuutta: yhteisöjen ilmentymiä, osallistumisen resursseja ja arjen toimijuutta sekä näiden yhteen kietoutumista – sitä, kuinka hyvinvointia tehdään arjessa. Hallintolähtöisesti katsottuna asuinalueet ja asukkaat saatetaankin helposti tulkita pelkkinä toimenpiteiden kohteina.

Olemme juttusarjassamme haastaneet tätä asetelmaa asukaslähtöisellä otteella. Olemme tunnistaneet asukkaiden arkea ja yhteiskunnallista toimintaa määrittävät keskeiset ulottuvuudet sekä toimintatasot. Asukkaan mahdollisuuksia määrittävät näiden ulottuvuuksien ja eri toimintatasojen välinen vuorovaikutteinen suhde.

Tämän vuorovaikutteisen suhteen hahmottamiseksi olemme luoneet [Asukastieto-työkalun](#), jonka avulla suunnittelijat ja päätöksentekijät voivat hahmottaa eriarvoisuuden ulottuvuuksia ja yhdenvertaisuuden edistämisen keinoja. Kestävä hyvinvointityö ja kaupunkikehitys tarvitsevat asukastietoa.

YTM Kaisa Hynynen toimii tutkijana Ympäristöministeriön rahoittamassa EKOS-hankkeessa.

Liisa Häikiö toimii sosiaalipolitiikan professorina Tampereen yliopistossa.

Artikkeli on osa [Kestävä kaupunkikehitys -juttusarjaa](#).

Artikkelin pääkuva: Kyuu Eturautti.

Kirjoittajista

[Kaisa Hynynen](#)

YTM Kaisa Hynynen toimii tutkijana Ympäristöministeriön rahoittamassa EKOS-hankkeessa.

Liisa Häikiö

Liisa Häikiö on sosiaalipolitiikan professori Tampereen yliopistolla. Hän on kiinnostunut arjen ja politiikkaprosessien yhteen kietoutumisesta kestävyysmurroksessa.

Artikkeliin sovelletaan avoimen julkaisemisen lisenssiä tiedelehdille (CC BY-NC-ND). [Lue lisää tekijänoikeuksista.](#)

Copyright © 2023 Poliitikasta [ISSN 2323-7090](#): [Terms & Privacy Policy](#)